

*Бровченко А. К.,
к. психол. н., доцент кафедри
наукових основ управління і психології
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди*

ПРОБЛЕМИ РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Проблема академічної доброчесності стає все більш обговорюваною в освітньому середовищі, хоча для великого відсотку як студентів, так і викладачів вона залишається розпливчастою та незрозумілою. На практиці поняття академічної доброчесності часто інтерпретується виходячи з його зовнішніх проявів, і поєднує у свідомості освітян цілу низку явищ, зв'язаних тільки академічним походженням та моральними основами [1, 2].

Системостворюючим фактором для безлічі описаних та певною мірою класифікованих явищ, об'єднаних поняттям академічної доброчесності, є поняття інформації, тому що саме навкруги особливостей її продукування, поширення, обміну нею обертаються всі описані випадки академічних порушень.

Інформаційній культурі у нас майже не навчають, студенти та навіть викладачі часто мають досить поверхневі уявлення про особливості звернення з інформацією. Не новими і абсолютно зрозумілими є поняття чесності та відповідальності за власні слова, особливо якщо вони висловлюються впливовими особистостями, якими є викладачі. Але прояви деяких чеснот, названих серед цінностей академічної доброчесності [2] в області використання інформації, є виключно сучасними і для більшості людей незвичними. Наприклад, це стосується свободи розповсюдження інформації, прагнення до

якої певною мірою є інстинктивним, і завдяки якій людство досягло свого сучасного рівня. Тому, можливо, проблема плагіату є найбільш незрозумілою.

Нам зрозуміле поняття чужої таємниці, але часто викликає подив необхідність визнання авторства відкритої інформації, коли вона не сприймається як нематеріальний, але все ж продукт діяльності та товар, який має потенційну можливість матеріалізуватися у грошовому еквіваленті або бути обмінаним на інші матеріальні та духовні цінності. Людство дозріло до розуміння цього тільки зараз, але навіть у наші часи інформаційної перенасиченості ще не повною мірою. Саме ця перенасиченість і провокує виникнення ілюзії щодо необмежених можливостей маніпулювання ідеями, думками та інформаційними системами без відстеження джерел їх походження. Серед сучасних чеснот, пов'язаних з використанням інформації, частіше називають вміння швидко знаходити необхідну та використовувати у максимально необробленому вигляді.

Автори серед головних факторів поширення явищ академічної недоброчесності називають зростаючу у сучасному суспільстві легкість розповсюдження інформації [1]. У XXI столітті для студентів та аспірантів стає у нагоді мережа інтернет, яка робить інформацію доступною в будь який зручний час. При цьому доступність інформації, спокуса скористатися цим, можливості обійти закони академічної доброчесності, а також технічні можливості виявлення порушень зростають майже одночасно. І цим перегонам не видно кінця, хоча прогрес доволі сумнівний.

Систему освіти вважають найбільш інерційною системою суспільства, що не може випереджати морально-етичний розвиток суспільства взагалі. Як називав школу С. Кара-Мурза, це «генетична матриця культури» [3], тому і є достатньо консервативною, щоб зберегти та передати цей генетичний код нащадкам. Саме тому постулювання нових законів академічної доброчесності без обговорення основ та центральних понять, без підвищення інформаційної культури взагалі та прийняття пропозицій, що мають витоки з самого освітнього

середовища – навіть якщо вони розумні та доречні – не буде сприйняте академічним суспільством без внутрішнього спротиву.

Людам важко сприймати заборони, якщо вони стосуються нематеріальних явищ, які легко отримати безкоштовно. В книгах та статтях, що розкривають проблему академічної доброчесності, часто зустрічаються слова «необхідно», «повинні», «заборонено» [1, 2]. Але ж про негативні наслідки нечесного використання інформації ми чуємо нечасто і більшість випадків стосується далеко не академічної сфери (плітки, наклеп, порушення комерційної таємниці). Негативні наслідки саме академічної недоброчесності поодинокі та маловідомі учасникам освітнього процесу.

Недостатнє розуміння академічної доброчесності та спотворення уявлень про неї також іноді провокується формалізмом у визначенні необхідної для отримання освіти або вченого ступеню інформації, неадекватними (завищеними або заниженими) вимогами до професіонала. Часто доводиться чути висловлювання про те, що велика частина засвоєного при отриманні освіти або в результаті дослідної роботи може не знадобитися у реальній практиці, тому студенти обирають нечесний шлях економії інтелектуальних зусиль. Це, звичайно, їх не виправдовує, але пояснює певною мірою їх мотивацію.

Підсумовуючи сказане, важливим кроком до вирішення проблеми академічної доброчесності доцільно вважати підвищення інформаційної культури, яке реалізується у навчальних курсах для студентів як на початку навчання, так і в магістратурі та аспірантурі. Можливо, починати організоване знайомство з законами інформаційного обміну треба ще в школі. По-друге, це мінімізація провокуючих факторів порушення правил доброчесності: перегляд навчальних програм щодо доцільності включеної в них навчальної інформації, перегляд вимог до наукових робіт різного рівня з визначенням чітких і реалістичних критеріїв їх оцінки, загальне обговорення правил доброчесності для впевненості в правильності їх розуміння кожним.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. – Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с.
2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова – Київ: Таксон, 2016. – 234 с.
3. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием. Век XXI – Москва: «ГД Алгоритм». – 564 с.